

BANKA YÖNETİCİLERİNİN RİSK ALGISINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Azize ERGENELİ

(Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İşletme Bölümü, 06532, ANKARA)

Özgür ARSLAN

(Araş.Gör., Hacettepe Üniversitesi, İşletme Bölümü, 06532, ANKARA)

Özet:

Bu çalışma, bazı demografik faktörler ile kurumsal özelliklerin banka yöneticilerinin risk alma eğilimini etkileyip etkilemediğini belirlemeye yöneliktir. Ankara'daki bankalarda görevli müdür ve müdür yardımcılarını açısından bakıldığında; çalışmaya katılan yöneticilerin yaşlarının, bankacılık sektöründeki deneyimlerinin ve çalıştıkları banka sektörünün, risk alma eğilimlerini etkilediği belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, bankacılık sektöründeki deneyimi kısa olan, genç ve özel bankalarda yönetici konumunda olanlar risk almaya diğer yöneticilerden daha eğilimli görünmektedirler.

Abstract:

Some Factors Affecting Bank Managers' Risk Perception

This study investigates the issue of whether some demographic factors and institutional characteristics affect the risk taking resiliency of bank managers. Our findings indicate that, for the representative group of bank managers and assistant managers in Ankara – Turkey, the factors such as the sector of the bank, age and the years of experience in banking affect the bank managers' tendency towards taking risk. The results reveal that managers who are working in the private banks, are younger and have less banking experience are more willing to take risks.

Anahtar Sözcükler: Risk, risk alma eğilimi, banka, yönetici

Keywords: Risk, risk resiliency, manager, banking

GİRİŞ

Risk düzeyi en yüksek sektörlerden biri olan bankacılık sektöründe yönetici grubun temel amaçları; şube karını, piyasa payını, yeni bankacılık ürünlerinin artan satışlara oranını arttırmak ve azami kazancı asgari risk ile sağlamaktır. Bu amaçlara ulaşmak için kullanılan araçlar ise; yatırımların yanısıra örgüt içerisinde yapılabilecek değişiklikler, piyasa araştırmaları, bu araştırmalar doğrultusunda hazırlanan rapor ve analizler ile bazıları sigortalanan suretiyle azaltılabilen riskleri içeren kararlardır. Bir yöneticinin karşılaşabileceği belli başlı riskler ise; nakit kredinin geri dönmemesi, (teminat mektubu, akreditif gibi) gayrinakit kredilerin tazmin edilmesi, rakibin reaksiyonu, pazarlama veya yönetim gruplarında ortaya çıkabilecek zayıflıklar, firmaların veya mudilerin yatırımlarını olumsuz etkileyebilecek hatalı finansal araçların seçilmesidir. Buradan da görülmektedir ki yönetici açısından risk almak, geniş anlamıyla kendi amaçlarına ulaşmak için gerekli bir yoldur. Risk, bankacılık sektöründeki bir yöneticinin günlük çalışmalarının sadece önemli bir parçasını teşkil etmekle kalmayıp, onun başarılı olma şartlarından da biridir. Her karar belirsizlik ve başarısız olma ihtimallerini içerir. Bir yönetici ise, bir kararın sonucunda oluşacak kazançlar ve içerilen riskleri değerlendirmek amacıyla birtakım kriterler kullanır ve zaten görevi de kazanma ihtimalinin kayıp ihtimaline göre daha fazla olduğu kararlar almaktır.

RİSK

Risk, genel tanımı itibariyle gelecekteki olaylar konusundaki belirsizliktir. Glendon (1979), risk kavramına ilişkin görüşleri şu şekilde ayırmaktadır.

- 1) Olasılıklar, kazancın maliyete oranı ve risk analizi gibi kavramlara bağlı olan matematiksel yöntemlere dayalı bilimlerin görüşü.
- 2) Algı ve koşul faktörlerine bağlı olan davranışsal bilimlerin görüşü.
- 3) Sosyoloji, politika ve gücü içeren kültüre ilişkin görüşler.

Öte yandan, Hisrich ve Peters (1988)' a göre riskler iki gruba ayrılmaktadır:

1) **Spekülatif Riskler (Speculative Risks):** Bu riskler finansal yatırımlar gibi, kazanç veya kayıp içermektedirler. Örneğin, yeni bir ürünün tasarlanıp, dağıtımının yapılması spekülatif bir risk olup sonuç, yöneticilerin karşısına sözkonusu ürünün hiç tutulmaması ya da yüksek karlar yaratması şeklinde çıkabilir.

2) **Salt Riskler (Pure Risks):** Bu tür riskler, salt kayıp içermekte olup, herhangi bir kazanç sağlamamaktadır. Malzeme deposunda oluşabilecek bir yangın bu duruma bir örnektir.

RİSKİN ALGILANMASI

Bethel (1999)'e göre risk, bir karar alternatifinin cephesi olup; nihai kararda edineceği ağırlık, o alternatiften edineceği yararlarla beraber böyle bir aktivitenin nasıl değerlendirildiğine de bağlıdır. Risk algılanmasındaki farklılıklar, risk tercihlerindeki farklılıkların arkasındaki itici güçtür. Algılama terimi, alınacak bazı risklerin bulunduğu dair belirtiler taşır. Johnson ve Tversky (1984)'ye göre insanlar riski değil, karar problemlerinin değişik özelliklerini algılamaktadırlar. Bu da kişileri risk duygusuna götürmektedir. Sonuç olarak, riskin doğru bir şekilde algılanmış olup olmadığı konusu çok şey ifade etmemektedir. Bütün yapılması gereken, sezgisel risk tahminlerini değişik formüllerden elde edilmiş olan risk tahminleriyle karşılaştırmaktır.

Günümüzde, kültürlerarası politik ve iktisadi etkileşimin gittikçe büyümesiyle, riskin algılanması bakımından kültürel farklılıkların üzerinde daha çok durulmaya başlanmıştır. Weber ve Hsee (1998) yaptıkları çalışmalarda kolektif kültürler için bireylerin (örneğin Çin) bireysel kültürler için bireylere göre (örneğin Amerika) riskten daha fazla kaçınmakta olduklarını tespit etmişlerdir. Bunun yanı sıra riskin ödüllendirildiği ve teşvik edildiği liberal ekonomiye tabi ülkelerdeki insanların (örneğin Almanya, Amerika), müdahaleci ekonomilere tabi (Polonya ve Çin gibi) ülkelerdeki insanlara göre risk almaya daha eğilimli olduklarını bulmuşlardır.

Diğer taraftan, Gaba ve Viscusi (1998) değişik eğitim ve bilgi birikimi seviyesine sahip insanların, aynı anda aynı miktarda riske maruz kaldıkları zamanki risk algılama şekillerinde farklılıklar olduğunu ortaya koymuşlardır. Örneğin, aynı anda aynı laboratuvarında çalışıp aynı miktarda riske maruz kalan bir kimya mühendisi ile bir laborantın bu risk algılama düzeyleri, teknik bilgi birikimlerinin ve eğitim düzeylerinin farklı olmasından dolayı farklılık göstermektedir. Bu çalışmanın sonucuna göre kimya mühendisi, laboranta göre risk almaya daha eğilimlidir. Diğer bir deyişle, eğitim düzeyi ve işte bulunma süresi arttıkça insanlar riskten daha az kaçınmaktadırlar.

Tversky ve Kahneman (1973), alternatifler risklerine göre değerlendirilirken, akla gelen ilk unsurlardan birinin riskin gerçekleşme olasılığının ne denli yüksek oluşacağına ilişkin algılama olduğuna dikkat çekmişlerdir. Örneğin bir kişiye yatırım fonlarının güvenilirliği sorulduğunda, eğer sözkonusu fonlar genelde yükselme eğiliminde iseler az riskli, ancak sık

sık değerlerinde düşüşler gösteriyorlarsa riskli olarak algılanacaklardır. Bunun dışında, daha yakın geçmişte gerçekleşen olaylar da seçeneklerin daha riskli olarak algılanmasına yol açmaktadır. Örneğin, uzun zamandır yükseliş trendinde bulunan yatırım fonlarının iki gün önce aniden düşmesi, bu fonların riskli olarak algılanmalarına yol açacaktır.

Slovic (1964) çalışmalarında, kontrol edilemeyen zararların, tipik olarak, kontrol edilebilenlere oranla daha riskli olarak algılandıklarını ortaya koymuştur. Buradan, insanların kontrol etme isteklerinin riski değerlendirmelerinde bir etken olduğu görülmektedir. Slovic bu çalışmasında, “kontrol etme isteğini”, doğrudan kontrol altına alma motivasyonunu içeren genel bir kişilik özelliği olarak tanımlamakta ve bireylerin de “kontrol etme isteklerine” göre farklılıklar gösterdiklerini ifade etmektedir. Kontrol etme istekleri fazla olan kişiler, az olan kişilere oranla aynı olayı daha riskli olarak algılamaktadırlar.

Garner (1986) ise çalışmasında, riskten daha fazla kaçınan kişilerin karar almadan önce daha geniş bir araştırma yapma ve daha çok bilgi toplama ihtiyacı hissettiklerini belirtmiştir.

Myers ve diğerleri (1997); kayıpların kontrol edilemeyebilirliğinin yanısıra kaybın “bilinmezliğinin” de insanların risk değerlendirmelerinde temel bir unsur olduğunu öne sürmüşlerdir. Bilinmezlik kavramının içinde “yenilik, karmaşıklık ve çözümlenemezlik” kavramları bulunmaktadır. Diğer bir deyişle insanlar, bilinmezlik derecesi artan durumları daha riskli olarak algılamaktadırlar. Risk almaya daha eğilimli olanlar, bilinmezlik kavramına daha toleranslı olan kişilerdir. Ayrıca, insanların ne ölçüde kontrol etme arzusuna sahip oldukları ve bilinmezliğe olan toleransı ile daha önce riskten kaynaklanan kayıplara birebir maruz kalıp kalmadıkları da risk almaya istekli ya da bu konuda isteksiz olmalarını etkilemektedir.

Brown ve Green (1981) çalışmalarında; dünyanın refah düzeyi yüksek olarak adlandırılan yerlerinde yaşayan kişilerin, eğitim ve yüksek hayat standartlarının yanısıra, risk algılamalarında standartlaşmış kuralların da yerleşmiş olması nedeniyle daha özgür ve bilinçli olduklarını ortaya koymaktadırlar. Diğer taraftan kişilerin, günümüzde riski algılamalarını daha az seviyede kişisel tecrübelerine ve ilk-elden algılamalarına dayandırmalarının bir sebebi olarak, risk koşulları konusunda medya veya internet gibi çeşitli kanallardan her geçen gün daha fazla bilgi toplayabiliyor olmaları gösterilmektedir.

Tickell (1996)’a göre karlar, riskten kaçınmaktan ziyade riskleri bizzat almak suretiyle oluşmaktadırlar. Aynı zamanda risklerin önlenmesi de,

beraberinde bir maliyeti getirmektedir. Örneğin, yöneticilerin ilerde nakit sıkışıklığı ile karşılaşma riskini önlemek amacıyla likit menkul değerlere yatırım yaptıklarında elde ettikleri alternatif maliyet, daha az likit menkul değerlerin içermekte olduğu ve daha fazla getiriyi ifade eden likidite primidir. Hatta riskten tamamen kaçınmak amacıyla nakdin hiçbir yere plase edilmediği durumda alternatif maliyet daha yüksek olup, sözkonusu nakit hiçbir faiz elde edemeyecektir.

RİSKİN KABUL EDİLEBİLİRLİĞİ

Günümüzde her alanda istikrarsızlıkların şiddeti ve sıklıkları artmış durumdadır. Özellikle de 1996'dan sonraki dönemde hisse senedi değerlerinin yüksek düzeylerde ve sıklıkla dalgalanma gösterdiği görülmüştür. Frenkel ve diğerleri (2000) çalışmalarında, ülkeler arasında "istikrarsızlık ağı" bulunduğunu ve bu nedenle istikrarsızlığın bir sermaye piyasasından diğerine aktarıldığını, dolayısıyla gün geçtikçe risk olgusunun insanların hayatlarındaki payının artmakta olduğunu belirtmişlerdir. Blume (1971) ise risk kavramının finansman araçlarına güçlü bir şekilde nüfuz etmekte olduğunu, dolayısıyla yatırım analizlerine riskin eklenmesinin kaçınılmaz olduğunu belirtmektedir. Çünkü risk gelecekteki kazançların tahmin edilememe derecesiyle beraber anılmakta olup teknoloji ve bilgi edinebilme hızındaki gelişmeler, bu tahmin edilememe derecesini sürekli arttırmaktadırlar.

Görüldüğü üzere risk olgusu, kararlar içerisindeki ağırlığını gün geçtikçe arttırmaktadır. Bu nedenle riskin kabul edilebilirliği de kişilerin risk eğiliminin tespit edilmesi açısından önemli bir konudur.

Litea ve diğerleri (1983) riskin kabul edilebilirliği konusunda iki yaklaşım üzerinde durmaktadırlar: psikometrik yaklaşım ve mikrokarakteristik yaklaşım. Bunlardan psikometrik yaklaşım, insanların değişik olayların nisbi risklerine karşı algılarını derecelendirmek suretiyle, risk konusundaki hükümleri ifade etmeye çalışmaktadır. Bu yaklaşımda bir olayın riskli olarak değerlendirilmesi, kişilerin o olayı ne kadar potansiyel tehlikeli olarak hissettiklerine ve sezgilerine dayanmaktadır. Diğer yaklaşım olan mikrokarakteristik yaklaşım, zararların insanlar açısından fiziksel, biyolojik ve sosyal tanımlayıcılarının analizini içermekte ve bu zararları kendi genel karakteristikleri içerisinde gruplara ayırmaktadır. Bu yaklaşımda, psikometrik yaklaşımdakinin tersine bir olayı riskli kılan, kişilerin sezgileri değildir. Örneğin bu yaklaşıma göre, bir havayolu şirketine ait düşen uçakların sayısı, o havayolu şirketinin ne kadar riskli olduğunu göstermektedir.

ÇALIŞMANIN AMACI

Ankara’da bulunan banka şubelerinin yöneticilerini (müdür ve müdür yardımcısı pozisyonunda bulunan çalışanları) kapsayan bu çalışmada katılımcı sayısı 110 dur. Ana kitle olarak Ankara’da faaliyet gösteren kamu ve özel banka şubeleri alınmış olup, farklı semtlerde faaliyette bulunan 55 banka şubesi ile bu çalışmanın yapılmasına izin almak için görüşülmüştür. Ancak bunlardan 4 tanesi, şube politikasına uygun olmayacağı gerekçesiyle olumsuz cevap vermişlerdir. Olumlu cevap veren banka şubelerine gidilmiş, katılımcılara anket sonuçlarının kişi ve kurum adı verilmeksizin sadece akademik amaçlı olarak kullanılacağı belirtilmiş ve böylece 110 kişiye anket uygulanmıştır. 13.02.2002’de başlatılan anket çalışması 15.02.2002 tarihinde tamamlanmıştır. Çalışmanın en kısa sürede sonuçlandırılmak istenmesindeki neden, McDonald ve Stekle (1975) ’nin de belirttikleri gibi kişilerin risk algularının (örneğin makro ekonomik değişimler gibi) günlük konjonktürden çok çabuk etkilenmeleridir. Bu nedenle sonuçların tutarlılığının sağlanabilmesi amaçlanarak, uygulama üç günde bitirilmiştir. Anket uygulanırken gelebilecek soruları cevaplamak üzere şubelerde bulunulmuş, böylece cevaplayıcılar bakımından soruların anlam bütünlüğünün korunması sağlanmıştır.

Bankacılık sektöründe şubeler, Kurumsal, Ticari ve Bireysel Şube tipleri olmak üzere üç grupta toplanmaktadırlar. Kurumsal Şube tipi, Türkiye çapında büyüklük açısından ilk 500 firma içerisinde olan veya cirosu yıllık 1 milyon \$ üzerinde bulunan kurumsal firmaların bankacılık işlemleriyle ilgilenmektedir. Kullandırılan kredilerin miktar olarak büyüklüğü ve portföyün geniş kapsamlı olmasından dolayı, bu şube tipi diğerlerine göre daha fazla riskli işlemleri içermektedir. Ticari şubeler ise hem yukarıdaki tanım dışında kalan girişimci ve orta ölçekli firmaların bankacılık işlemleri ve hem de ferdi kredi işlemleri ile ilgilenmektedirler. En az riskli işlem içeren bireysel şube tiplerinde ise sadece ferdi kredi ile ilgili (ev, araç kredisi gibi) bankacılık işlemleri yapılmaktadır.

Bethel (1999) çalışmasında; cinsiyet, ırk, sosyoekonomik statü, eğitim seviyesi, milliyet ve ayrıca dindarlık, politik oryantasyon, medeni durum ve hatta çocuk sahibi olmama durumunun bile yönetici grubun risk alma eğilimlerinde farklılıklara yol açtığını göstermektedir. Bu nedenle, bankacılık sektöründeki yönetici grubun risk alma eğiliminin değerlendirildiği bu çalışmada en ağırlık kazanan nokta, çalışmaya katılan yönetici grubun risk alma eğilimlerinin demografik özelliklere göre farklılığını belirlemektir.

Dolayısıyla, bankalarda müdür ve müdür yardımcısı pozisyonlarında bulunan bireylerin demografik özellikleri yani (cinsiyet, yaş, sektörel deneyim, yöneticilik deneyimi, öğrenim durumu, gelir, medeni durum, anne ve baba

mesleği) ile çalıştıkları banka sektörü ve şube tipi farkının, risk almaya eğilimli olmalarını etkileyip etkilemediği belirlenmeye çalışılmıştır.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada bankacılık sektöründeki yönetici grubun risk eğilimini görebilmek amacıyla, Glendon (1979)'ın çalışmasında belirttiği risk kavramlarından ikinci grupta yer alan “algı ve koşul faktörlerine bağlı davranışsal bilimlerin görüşü” nden yola çıkılmıştır. Ayrıca, Hisrich ve Peters (1988)'in belirledikleri spekülatif ve salt riskler üzerinde de durulmuştur.

Banka yöneticilerinin demografik özelliklerinin risk eğilimleri üzerine olan etkisinin görülebilmesi amacıyla, risk eğilimlerini içeren sorulardan önce bireylerin cinsiyet, medeni durum, yaş aralığı, gelir düzeyi aralığı, öğrenim durumu sorularının yanısıra, ailenin mesleki kökenin etkisini görebilmek amacıyla cevaplayan kişinin ebeveyninin mesleğini belirlemeye yönelik sorulara da yer verilmiştir. Ankette, Gaba ve Viscussi (1998)'in eğitim ve deneyim süresinin risk algısı üzerindeki saptamalarından hareketle, bankacılık mesleğinde bulunma süresi ile yöneticilik pozisyonunda bulunma süresine ilişkin sorular sorulmuştur. Demografik özelliklerden başka, ankette, farklı tip şube yöneticileri ile kamu ve özel banka yöneticilerinin risk eğilimleri arasındaki farkı belirleyecek sorular da yer almıştır.

Yöneticilerin risk eğilimlerini belirlemek üzere, Hisrich ve Peters (1985) tarafından girişimcilerin risk eğilimlerini belirlemek amacıyla hazırladıkları sorular da kullanılmıştır. On adet sorudan oluşan bu anket “evet” ve “hayır” şeklinde yanıtlanmakta olup, her sorunun verilen cevaba göre farklı yüzdesel sonuçları hesaplanmakta ve bu yüzdelerin toplamının kişinin risk alma eğilimini göstermekte olduğu düşünülmektedir. Bu bakımdan, toplamları %0 ile %49 olan kişiler düşük risk eğilimli, %50 ila %75 olan kişiler orta dereceli risk eğilimli, %76 ila %100 olan kişiler ise yüksek risk eğilimli gruba girmektedirler.

Litea ve diğerleri (1983), riskin algılanmasından yola çıkarak, aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, insanların riski kabul etme istekliliğini etkileyen 9 adet karakteristik geliştirmişlerdir. Kişiler algıları doğrultusunda bu 9 adet risk karakteristiğine denk gelen risk skalası içerisinde riskin kabul edilebilirlik derecesi sübjektif olarak belirlenmekte ve sonuçlar kişilerin risk eğilimleri konusunda bilgilendirici olmaktadır.

Tablo I: Riskin Kabul Edilebilirliğini Etkileyen Karakteristikler

Risk karakteristiği	Risk Skalası
İrade	Gönüllü – Gönüllü olmadan
Şiddet	Sıradan – Çok kötü
Orijin	Doğal – İnsan üretimi
Etkinin süresi	Hemen – Gecikmeli
Maruz olma şekli	Sürekli – Bazen
Kontrol edilebilirlik	Kontrol edilebilir – edilemez
Aşinalık	Eski – Yeni
Kazanç	Net – Net değil
Gereklilik	Gerekli – Lüks

Kaynak: D.Litea, D.D. Lanning, N.C. Rasmussen, (1983).

Bu çalışmada uygulanan ankette yöneticiler, anket sorularını yanıtlarken yukarıdaki tabloyu da gözönünde bulundurmaları doğrultusunda yönlendirilmişlerdir. Örneğin; yöneltilen 10 sorudan ilki olan “Getirisini bilmeden, yatırım amacıyla belli bir miktar parayı riske edebilir misiniz?” sorusunda anketi cevaplayan için risk karakteristiği **Kazanç** olup, risk skalası **Net veya Net değil** dir. Altıncı soru olan “Son 6 ay içerisinde hiç risk aldınız mı ?” sorusunda ise risk karakteristiği **İrade** olup, risk skalası **Gönüllü olarak veya Gönüllü olmayarak** dir. Ayrıca sözkonusu ankette yedinci soru olan “Hiç tanımadığınız bir kimseye yaklaşip sohbeta başlar mısınız?” sorusunda ise risk karakteristiği **Aşinalık** olup, risk skalası **Eski veya Yeni** dir.

BULGULAR

Bu çalışmaya katılan banka müdür ve müdür yardımcılarının demografik özelliklerine ilişkin dökümleri, Ek Tablo’da verilmiştir. Buna göre, kadın yöneticilerin sayısı erkek banka yöneticilerinden daha fazladır. Özel bankada çalışanların sayısı, kamu bankasında çalışanların sayısının iki katından daha fazladır. Çalışmada, ticari şubelerin sayısı diğer şube tiplerinin sayısından daha fazla olup, onu bireysel şubeler takip etmektedir. Anketi cevaplayan kişilerin yaşları ağırlıklı olarak 25 –35 arası olup, bu grubu, 36-45 yaş arasında olanlar takip etmektedir. 11 yıl üstü bankacılık deneyimine sahip olanların sayısı 61 olup, bu grubu 31 kişi ile 6–10 yıl arası bankacılık deneyimine sahip olan grup izlemektedir. Katılımcılar ağırlıklı olarak üniversite mezunudur. Katılımcıların yarıya yakınının gelir düzeyi 1 milyar–1,5 milyar arasındadır ve bu grubu, 34 kişi ile 500–999 milyon arası gelir düzeyine sahip olan grup takip etmektedir.

Katılımcıların %69,09'u bekar olup, yarıdan fazlasının annesi evhanımı babası ise devlet memurudur.

Elde edilen sonuçlarla ilgili olarak kurulan hipotezler ile bulguların analizleri aşağıda verilmiştir.

Hipotez 1; Cinsiyet risk alma eğilimini etkilemez: Cinsiyetin risk alma eğilimi üzerindeki etkisine bakıldığında, erkek yöneticilerin kadın yöneticilere oranla risk almaya daha eğilimli oldukları görülmektedir. Fakat Ki-Kare testi sonucuna göre %99 güvenilirlik düzeyinde bu ilişkinin bulunmadığı [$\chi^2 : 5,43 < \chi^2 (\alpha=0,01) : 9,21$], yani hipotezin kabul edildiği görülmektedir.

Hipotez 2; Çalışılan kurum risk alma eğilimini etkilemez: Kamu bankası ve özel banka yöneticilerinin cevapları değerlendirildiğinde, kamu bankası yöneticilerinin ağırlıklı olarak orta derecede risk almaya eğilimli, özel banka yöneticilerinin ise ağırlıklı olarak yüksek derecede risk almaya eğilimli oldukları ve özel banka yöneticilerinin kamu bankası yöneticilerine göre risk almaya daha eğilimli oldukları görülmektedir (Tablo II). Yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre %99 güvenilirlik düzeyinde bu ilişkinin bulunduğu [$\chi^2 : 13,87 > \chi^2 (\alpha = 0,01) : 13,28$], yani çalışılan kurumun risk alma eğilimini etkilediği görülmektedir.

Tablo II: Banka Yöneticilerinin Çalışılan Kurumlara Göre Risk Alma Eğilimleri

Çalışılan Kurum	RİSK EĞİLİMİ			TOPLAM
	Düşük Risk Eğilimli	Orta Dereceli Risk Eğilimli	Yüksek Dereceli Risk Eğilimli	
Kamu Frekans	13	14	6	33
Frekans %	39,4%	42,4%	18,2%	100,0%
Özel Frekans	10	28	39	77
Frekans %	13,0%	36,4%	50,6%	100,0%
Toplam Frekans	23	42	45	110
Frekans %	20,9%	38,2%	40,9%	100,0%

Hipotez 3 ; Şube tipi risk alma eğilimini etkilemez : İlgili verilerin değerlendirilmesi ile ticari ve kurumsal banka yöneticilerinin ağırlıklı olarak yüksek dereceli risk eğilimi, bireysel bankacıların ise orta dereceli risk eğilimi taşıdığı görülmektedir. Daha önceden yapılmış olan tanımla tutarlı olarak bu grup içerisinde risk almaya en çok eğilimli olanlar, Kurumsal Şube yöneticileridir. Yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre %99 güvenilirlik düzeyinde

bu ilişkinin bulunmadığı [$\chi^2 : 3,04 < \chi^2 (\alpha=0,01): 13,28$], yani şube tipinin yöneticilerin risk alma eğilimini etkilemediği görülmektedir.

Hipotez 4; Yöneticilerin yaş aralıkları risk alma eğilimini etkilememektedir: Tablo III, yaş aralıklarına göre yöneticilerin risk alma eğilimlerini göstermektedir. Burada da, yöneticilerin yaşları yükseldikçe risk alma eğilimlerinin düşmekte olduğu görülmektedir. Ki-Kare testi sonucuna göre %99 güvenilirlik düzeyinde bu ilişkinin bulunduğu [$\chi^2 : 15,15 > \chi^2 (\alpha= 0,01) : 13,28$], yani yöneticilerin yaş aralıklarının risk alma eğilimini etkilediği görülmektedir.

Tablo III: Banka Yöneticilerinin Yaş Aralıklarına Göre Risk Alma Eğilimleri

Yaş	RİSK EĞİLİMİ			TOPLAM	
	Düşük Risk Eğilimli	Orta Dereceli Risk Eğilimli	Yüksek Dereceli Risk Eğilimli		
25 – 35	Frekans	4	19	30	53
	Frekans %	7,5%	35,8%	56,6%	
36 - 45	Frekans	15	19	12	46
	Frekans %	32,6%	41,3%	26,1%	
46 üstü	Frekans	4	4	3	11
	Frekans %	36,4%	36,4%	27,3%	
Toplam	Frekans	23	42	45	110
	Frekans %	20,9%	38,2%	40,9%	

Hipotez 5; Yöneticilerin bankacılık sektöründe bulunma sürelerinin risk alma eğilimleri üzerinde bir etkisi yoktur: Bu hipotezle ilgili Tablo IV'deki sonuçlar, Tablo III ile tutarlı çıkmaktadır. Bankacılık mesleğinde bulunma süresi yıl bazında arttıkça, yöneticilerin risk alma eğilimi düşmektedir. Yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre %99 güvenilirlik düzeyinde bu ilişkinin bulunduğu [$\chi^2 : 20,94 > \chi^2 (\alpha=0,01) : 13,28$] görülmektedir.

Tablo IV: Banka Yöneticilerinin Bankacılık Mesleğinde Buldukları Süre Aralıklarına Göre Risk Alma Eğilimleri

Bankacılık süresi (yıl)		RİSK EĞİLİMİ			TOPLAM
		Düşük Risk Eğilimli	Orta Dereceli Risk Eğilimli	Yüksek Dereceli Risk Eğilimli	
1 ila 5	Frekans	1	3	14	18
	Frekans %	5,6%	16,7%	77,8%	100,0%
6 ila 10	Frekans	2	15	14	31
	Frekans %	6,5%	48,4%	45,2%	100,0%
11 üstü	Frekans	20	24	17	61
	Frekans %	32,8%	39,3%	27,9%	100,0%
Toplam	Frekans	23	42	45	110
	Frekans %	20,9%	38,2%	40,9%	100,0%

Hipotez 6; Yöneticilik süresinin risk alma eğilimleri üzerinde bir etkisi yoktur: Yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre %99 güvenilirlik düzeyinde bu ilişkinin bulunmadığı [$\chi^2 : 3,78 < \chi^2 (\alpha = 0,01) : 13,28$], yani yöneticilik pozisyonunda bulunma süresinin risk alma eğilimi üzerinde bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Hipotez 7; Öğrenim durumunun risk alma eğilimleri üzerinde bir etkisi yoktur: Yapılan çalışmada yöneticilerin aldıkları eğitim düzeyi yükseldikçe risk alma eğiliminin de yükselmekte olduğu ortaya çıkmıştır. Fakat, Ki-Kare testi sonucuna göre %99 güvenilirlik düzeyinde bu ilişkinin bulunmadığı [$\chi^2 : 9,8 \chi^2 (\alpha = 0,01) : 13,28$], yani hipotezin kabul edildiği görülmektedir.

Hipotez 8; Gelir seviyesinin risk alma eğilimi üzerinde bir etkisi yoktur: Bankacılık sektöründe yöneticilerin gelir düzeyine göre risk alma eğilimlerine bakıldığında , anket sonuçlarına göre gelir düzeyi yükseldikçe risk alma eğiliminin de yükseldiği görülmektedir. Fakat, Ki-Kare testi sonucuna göre %99 güvenilirlik düzeyinde bu ilişkinin bulunmadığı [$\chi^2 : 8,09 < \chi^2 (\alpha = 0,01) : 13,28$] yani hipotezin kabul edildiği ortaya çıkmaktadır.

Hipotez 9; Yöneticilerin medeni durumunun risk alma eğilimi üzerinde bir etkisi yoktur: Yöneticilerin medeni durumlarına göre risk alma eğilimlerine bakıldığında, bekar yöneticilerin evli yöneticilere göre risk almaya daha eğilimli oldukları görülmektedir. Fakat, Ki-Kare testi sonucuna göre %99 güvenilirlik düzeyinde bu ilişkinin bulunmadığı [$\chi^2 : 6,53 < \chi^2 (\alpha = 0,01) : 9,21$]

yani medeni durumun risk alma eğilimi üzerinde herhangi bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Hipotez 10; Yöneticilerin anne mesleklerinin risk alma eğilimi üzerinde bir etkisi yoktur: Anket sonuçlarına göre, anneleri serbest meslek sahibi olan yöneticiler yüksek derecede risk almaya eğilimli, devlet memuru ve evhanımı olanların ise orta dereceli risk almaya eğilimli oldukları ortaya konmaktadır. Ki-Kare testi sonucuna göre %99 güvenilirlik düzeyinde bu ilişkinin bulunmadığı [χ^2 : 7,75 < χ^2 ($\alpha=0,01$): 13,28] yani yöneticilerin anne mesleklerinin risk alma eğilimi üzerinde bir etkisinin bulunmadığı görülmektedir.

Hipotez 11; Yöneticilerin baba mesleklerinin risk alma eğilimi üzerinde bir etkisi yoktur: Anket sonuçlarına göre, bu grupta da babaları serbest meslek sahibi olan yöneticiler, diğer gruplara nazaran daha yüksek düzeyde risk alma eğilimindedirler. Ki-Kare testi sonucuna göre %99 güvenilirlik düzeyinde bu ilişkinin bulunmadığı [χ^2 : 7,75 < χ^2 ($\alpha=0,01$): 13,28] yani yöneticilerin baba mesleklerinin risk alma eğilimi üzerinde bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

DEĞERLENDİRME

Ankara'da faaliyet gösteren kamu ve özel bankalarda çalışan müdür ve müdür yardımcılara yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışmada, çalışma kapsamına alınan banka müdürlerinin ve müdür yardımcılarının risk alma eğilimlerini etkileyen demografik ve kurumların özelliklerine ilişkin faktörlere yer verilmiştir.

Elde edilen verilerin % 99 güvenilirlik düzeyinde Ki-Kare testi ile değerlendirilmeleri sonucunda, çalışılan kurumun özel ya da devlet bankası olmasının, yöneticilerin yaşları ve bankacılık sektöründeki deneyim sürelerinin, onların risk alma eğilimlerini etkilediği belirlenmiştir. Tablo V'de gösterilen bu duruma göre; bankacılık sektöründe risk alma eğilimi en yüksek olan grup ; özel bankalarda çalışan, 25-35 yaş grubunda yer alan, bankacılık sektöründe bulunma süresi 1-5 yıl arasında olan bankacılarıdır. Öte yandan, risk alma eğilimi en düşük olan grup ise; kamu bankalarında çalışan, 46 yaş ve üstü grubunda yer alan ve bankacılık sektöründe bulunma süresi 11 yılın üzerinde olan bankacılarıdır.

Bu sonuçlara göre cinsiyet, yönetici olarak çalışma süresi, öğrenim durumu, gelir, medeni durum, anne ve baba mesleği ile şube tipi (kurumsal,

ticari ve bireysel) farklılıklarının bu çalışmaya katılan yöneticilerin risk alma eğilimini etkilemediği ortaya çıkmıştır. Öte yandan, risk alma eğilimini etkilememekle beraber, yöneticilerin bekar olup, anne ve/veya baba mesleği serbest meslek grubunda olanları ile gelir ve eğitim düzeyi daha yüksek olanlarının risk almaya diğerlerinden daha fazla eğilimli oldukları belirlenmiştir.

Tablo V: Bankacılık Sektöründe Yönetici Grubun; Çalışılan Kurum, Yaş ve Bankacılık Süresi Kriterlerine göre Risk Alma Eğilimleri

Çalışılan Kurum	Yaş	Kaç yıllık Bankacı (yıl)		RİSK EĞİLİMİ			TOPLAM
				Düşük Risk Eğilimli	Orta Dereceli Risk Eğilimli	Yüksek Dereceli Risk Eğilimli	
KAMU	25-35	11 üstü	Frekans	1	2		3
			Frekans %	33,3%	66,7%		100,0%
		6 ila 10	Frekans		2		2
	Frekans %			100,0%		100,0%	
	Toplam	Frekans	1	4		5	
		Frekans %	20,0%	80,0%		100,0%	
	36-45	11 üstü	Frekans	8	8	4	20
			Frekans %	40,0%	40,0%	20,0%	100,0%
		Toplam	Frekans	8	8	4	20
	Frekans %		40,0%	40,0%	20,0%	100,0%	
46 üstü	11 üstü	Frekans	4	2	2	8	
		Frekans %	50,0%	25,0%	25,0%	100,0%	
	Toplam	Frekans	4	2	2	8	
Frekans %		50,0%	25,0%	25,0%	100,0%		
ÖZEL	25-35	1 ila 5	Frekans	1	3	14	18
			Frekans %	5,6%	16,7%	77,8%	100,0%
		11 üstü	Frekans	1	1	3	5
			Frekans %	20,0%	20,0%	60,0%	100,0%
	6 ila 10	Frekans	1	11	13	25	
		Frekans %	4,0%	44,0%	52,0%	100,0%	
		Toplam	Frekans	3	15	30	48
	36-45	11 üstü	Frekans	6	9	7	22
			Frekans %	27,3%	40,9%	31,8%	100,0%
		6 ila 10	Frekans	1	2	1	4
	Frekans %		25,0%	50,0%	25,0%	100,0%	
	Toplam	Frekans	7	11	8	26	
		Frekans %	26,9%	42,3%	30,8%	100,0%	
46 üstü	11 üstü	Frekans		2	1	3	
		Frekans %		66,7%	33,3%	100,0%	

110 kişinin katıldığı ankete toplam olarak bakıldığında; bankacılık sektöründe yönetici grubun risk eğilimi ortalaması % 65 ve standart sapması

0,184 olduğundan, ortalama olarak orta derecede risk eğilimine sahip olduğu görülmüştür.

Çalışmada, Garner (1986)'in bulgusundan yola çıkarak, ankette yer verilen (9.soru), “Bir şeyi denemeden önce o şeyin daha önceden yapılmış olduğunu bilme ihtiyacı hisseder misiniz?” sorusunu yöneticilerin %52'si “evet” olarak cevaplamışlardır. Buradan bankacılık sektöründeki yöneticilerin ağırlıklı olarak, karar almadan önce daha geniş bir araştırma yapma ve daha çok bilgi toplama ihtiyacı hissetmekte oldukları anlaşılmıştır.

Bu çalışmada onuncu soru olarak ankette yer alan “Riskin kazanca giden bir yol mu yoksa bir maliyet unsuru olarak mı algılandığı” sorusuna, anketin uygulandığı yöneticilerin %58'ini oluşturan kısmı, riski genel olarak kazanca giden bir yol olarak gördüklerini belirtecek biçimde cevap vermişlerdir. Bu doğrultuda Tickell (1996)'in bulgusu ile uyumlu olarak, bankacılık sektöründeki yönetici grubun; karların, riskten kaçınmaktan ziyade riskleri bizzat almak suretiyle oluştuğu inancında oldukları belirlenmiştir.

Bunun yanı sıra, Gaba ve Viscusi (1998)'in bulgularına paralel olarak bu çalışmada da, bankacıların eğitim düzeyleri yükseldikçe risk alma eğilimlerinin yükseldiği bulunmuştur.

Bu çalışmada, banka yöneticilerinin risk alma eğilimlerini etkileyen faktörleri belirleyebilmek üzere gerçi Ankara'daki tüm bankalara ulaşılması amaçlanmıştır. Ancak, burada yer alan kısıtlardan biri çalışmanın sadece Ankara merkezde bulunan banka yöneticilerinin risk eğilimini belirlemeye yönelik olmasıdır. Öte yandan, bankacılık faaliyetlerinin Türkiye içerisinde homojen konuları ve risk düzeyini içerdiği varsayımı gözönünde bulundurulduğunda sonuçların dikkate değer olduğu düşünülebilirse de, ancak daha geniş kapsamlı bir çalışma ile bu sonuçların ne ölçüde genelleştirilebileceği tartışılabilir.

Öte yandan, çalışmanın içerdiği bir diğer zayıflık, yöneticilerin maruz kalacağı riskler ve kazançlar konusundaki bilgilerin elde edilebilir ve ulaşılabilir olduğunun varsayılmasıdır. Bu zayıflık, bir derecede, Basu (1977)'nin çalışmasında finansal raporlamanın risk ve getiriler konusunda bilgi taşımakta olduğunu ortaya koyması ile giderilebilmektedir. Ancak onun, yine de bir kısıt niteliğinde düşünülmesi gerekmektedir.

Son olarak, bu çalışma bankacılık sektöründe sadece şubeleri içermektedir. Gelecek çalışmalarda, bankacılık sektörünün müşteri ile doğrudan ilişkide bulunmadığı, Teftiş Kurulu, Genel Müdürlük veya Bölge Müdürlükleri'nde yer alan yöneticilik pozisyonlarında bulunan kişilerin risk

eğilimleri incelenebilir. Böylece, doğrudan müşteri ile ilişki içinde olmak durumunda olan banka yöneticileri ile doğrudan müşteri ile ilişkisi olmayan yöneticiler arasındaki risk eğilimi farkının ortaya konulabileceği düşünülmektedir.

EK TABLO: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	FREKANS	FREKANS %
Kadın çalışanlar	61	55.45
Erkek çalışanlar	49	44.54
Çalışılan Kurum		
Kamu bankasında çalışanlar	33	30
Özel bankada çalışanlar	77	70
Şube Tipi		
Bireysel şube	38	34.54
Kurumsal şube	29	26.36
Ticari şube	43	39.09
Yaş		
25 ila 35	53	48.18
36 ila 45	46	41.81
46 yaşın üzeri	11	10
Deneyim		
1 ila 5 yıl	18	16.36
6 ila 10 yıl	31	28.18
11 yıl üstü	61	55.45
Eğitim		
Lise mezunu	10	9
Üniversite mezunu	86	78.18
Yükseklisans mezunu	14	12.72
Gelir (TL)		
500 milyon - 999 milyon	34	30.09
1 milyar - 1,5 milyar	48	42.65
1,5 milyar üstü	28	25.45
Medeni Durum		
Bekar	34	30.90
Evli	76	69.09
Anne Mesleği		
Evhanımı	74	67.27
Devlet memuru	21	19.09
Serbest meslek sahibi	15	13.63
Baba Mesleği		
Serbest meslek	39	35.45
Devlet memuru	66	60
Diğer	5	4.54

KAYNAKÇA:

- Basu, S. (1977), "Investment Performance of Common Stocks in Relation to their Price Earning Ratios: A test of the Efficient Market Hypothesis". **Journal of Finance** (June): 663-682
- Bethel, S.M. (1999). Learn to be a Risk Taker. http://www.findarticles.com/cf_0/m0BGE
- Blume, N.W., (1971), "On the Assessment of Risk." **Journal of Finance** (March): 1-10
- Brown, R.A. ve C.H. Green. (1981), "Threats to health or safety: Perceived risk and willingness to pay". **Social Science and Medicine** 15C (2): 67-75
- Brush, G.M.ve R.D. Hisrich. (1985), "The Woman Entrepreneur". **Lexington Books**
- Doderline, J.M. (1983), "Understanding risk management". **Risk Analysis** 3: 17- 21
- Farely, G.E., R.K. Kenneth ve W.R. Reichenstein (1985), "Perceived Risk, Market Risk, and Accounting Determined Risk Measures". **The Accounting Review** 2: 278 -288
- Frenkel, M., U. Hommel ve M. Rudolf (2000), "Risk Management; Challenge and Opportunity". **Springer**, 1st. ed.
- Gaba, A. ve W.K. Viscusi (1998), "Differences in Subjective Risk Thresholds: Worker Groups as an Example". **Management Science** 6: 801 - 811
- Garner, S.J. (1986), "Perceived Risk and Information Sources in Services Purchasing." **Mid-Atlantic Journal of Business**. 24 :49 - 58
- Glendon, A.I. (1979), "Accident prevention and safety, whose responsibility?" **Occupational Health** 31 (1): 31 – 37
- Grewal, D. J. Gotlieb ve H. Marmorstein.(1994), "The Moderating Effects of Message Framing and Source Credibility on the Price-perceived Risk Relationship." **Journal of Consumer Research**. 21: 145 - 153
- Hisrich, D.R. ve M. Peters. (1988), "Entrepreneurship", **Irwin McGraw-Hill**, 4th ed.
- Johnson, E.J. ve A. Tversky. (1984), "Representations of perception of Risk". **Journal of Experimental Psychology: General** 113: 55 -70

- Litea, D., D.D., Lanning ve N.C. Rasmussen (1983), "The Public Perception of Risk." *in* Covello, V.T., W.G., Flamm, J.V. Rodricks, ve R.B., Tradiff. (1985), "The Analysis of Actual Versus Perceived Risks". **London: Plenum Press.** 213-224
- Lopes, L.L. (1983), "Some thoughts on the psychological concept of Risk." **Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance**, 9:137-144
- McDonald, J.G. ve R.E. Stehle.(1975), "How Do Institutional Investors Perceive Risk?." **Journal of Portfolio Mngement.** (Fall) :11-16
- Myers,R.J., D.H. Henderson – King ve E.I. Henderson – King. (1997), "Facing Technological Risks: The Importance of Individual Differences". **Journal of Research in Personality** 31: 1 - 20
- Slovic, P. (1964), "Assessment of risk taking behavior". **Psychological Bulletin** 61: 330-333
- Tickell,A. (1996), "Making a melodrama out of a crisis: Reinterpreting the collapse of Barings Bank". **Environment and Planning D: Society and Space** 14: 5 - 33
- Weber, E.U. ve C. Hsee. (1998), "Cross-cultural Differences in Risk Perception, but Cross-cultural Similarities in Attitudes Towards Perceived Risk". **Management Science** 44: 1205 – 1217
- Tversky, A. ve D. Kahneman (1973), "Availability: A heuristic for judging frequency and probability". **Cognitive Psychology** 10: 34 -52